

“ТАСДИҚЛАЙМАН”
“Ўзбекистон темир йўллари” АЖ
бош менежери – бош муҳандиси

Х.Н.Хасилов
«25» 08 2017 йил

**Меҳнат муҳофазаси, электр хавфсизлиги, ёнғин хавфсизлиги
ва саноат хавфсизлиги бўйича
ЎҚИТИШ ДАСТУРИ**

Меҳнат муҳофазаси

Меҳнат муҳофазаси тушунчаси?

Меҳнат муҳофазаси – меҳнат жараёнида инсоннинг хавфсизлигини, ҳаёти ва соғлиғини, иш қобилиятини сақланишини таъминлашга доир ҳуқуқий, иқтисодий-ижтимоий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена, даволаш профилактика, реабилитация тадбирлари ҳамда воситалари тизими.

Юқори тезликдаги поездларни ўтказиб юборишда иш бошлашдан олдин ва иш жараёнидаги меҳнат муҳофазаси талаблари?

Юқори тезликдаги ва тезюрар линияда ишни бошлашдан олдин ишларни ташкиллаштиришни амалга оширувчи ишлаб чиқариш бўлинмаси раҳбари иш бошқарувчиларига режалаштирилаётган участкада поездлар ҳаракатининг графигидан аниқлаштирилган кўчирмасини бериши шарт. Иш бошқарувчиларига бериладиган кўчирмаларнинг нусхаси барча сигналистларни таъминлашга етарли бўлиши шарт. Тузилмавий бўлинма раҳбари иш бошқарувчилари билан иш жойига бориш ва келишда, ҳамда ишни амалга оширишда тезюрар ва юқори тезликдаги поездларини ўтказиш жараёнида хавфсизлик чоралари бўйича аниқлик киритиши зарур. Иш бошқарувчилари ишчиларга мақсадли йўл-йўриқ ўтказиб, уларга ишни амалга оширишда аниқ иш жойига мос хавфсизлик чоралари бўйича етказиши зарур. Иш бошқарувчилари локомотив бригадаларига алоҳида эътиборлик бўйича огоҳлантиришлар берилиши юзасидан талабнома бериши зарур.

Меҳнат муҳофазаси ҳолати бўйича Давлат сиёсатининг асосий йўналишларини айтиб беринг?

Меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари қуйидагилардан иборат:

ходимнинг ҳаёти ва соғлиғи устуворлигини таъминлаш;

меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

давлат ва хўжалик бошқаруви органларининг, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштириш;

барча ташкилотлар учун меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги талабларни белгилаш;

меҳнатни муҳофаза қилишга оид талабларга риоя этилиши устидан давлат назорати ва текширувини амалга ошириш;

ходимларни ҳимоя қилувчи хавфсиз техника, технология ва воситаларнинг ишлаб чиқилиши ва жорий этилишини рағбатлантириш;

фан, техника ютуқларидан ҳамда меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича илгор миллий ва хорижий тажрибадан фойдаланиш;

ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалардан жабрланган ёки касб касаллигига чалинган ходимларни ижтимоий ҳимоя қилиш;

халқаро ҳамкорликни амалга ошириш.

Меҳнат муҳофазаси бўйича норматив таъминотини ким амалга оширади?

Меҳнат муҳофазаси бўйича норматив таъминотни, Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси билан бирга меҳнат муҳофазаси бўйича илмий тасдиқланган стандартлар, қоидалар ва меъёрларни тузиш ва қўллаш орқали ишлаб чиқаришда меҳнатни таъминлаш бўйича зарур бўлган талаб даражасини белгиловчи Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан амалга оширилади.

Корхона маъмурияти, иш берувчи корхонада меҳнат муҳофазаси бўйича стандартлар, қоидалар ва меъёрлар талабларини бажарилишини таъминлайди.

Корхонада меҳнат муҳофазаси хизмати (лавозими) қачон ташкил этилади?

Ишлаб чиқариш фаолиятини амалга оширувчи, ходимларининг сони эллик киши ва ундан ортиқ бўлган ҳар бир ташкилотда меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига риоя этилишини таъминлаш, уларнинг бажарилиши устидан назоратни амалга ошириш мақсадида меҳнатни муҳофаза қилиш хизмати ташкил этилади ёки меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича тегишли тайёргарликка эга бўлган мутахассис лавозими жорий этилади. Элликта ва ундан ортиқ транспорт воситаси мавжуд бўлган ташкилотда йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати ҳам ташкил этилади ёки йўл ҳаракати хавфсизлиги бўйича мутахассис лавозими жорий этилади.

Ходимларининг сони эллик нафардан кам бўлган ташкилотда меҳнатни муҳофаза қилиш хизматини ташкил этиш ёки меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича мутахассис лавозимини жорий этиш тўғрисидаги қарор иш берувчи томонидан мазкур ташкилот фаолиятининг ўзига хос хусусияти ҳисобга олинган ҳолда қабул қилинади.

Меҳнатни муҳофаза қилиш хизмати ва йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати ташкилотнинг мустақил таркибий бўлинмалари бўлиб, улар бевосита ташкилот раҳбарига бўйсунди.

Меҳнатни муҳофаза қилиш хизмати мутахассислари меҳнатни муҳофаза қилиш қоидалари ва нормаларига барча ходимлар томонидан риоя этилишини назорат қилиш, таркибий бўлинмаларнинг раҳбарларига аниқланган қоидабузарликларни баргараф этиш тўғрисида ижро этилиши мажбурий бўлган кўрсатмалар бериш, шунингдек меҳнатни муҳофаза қилиш масалалари бўйича техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив ҳужжатлар ва норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар талабларини бузаётган шахсларни жавобгарликка тортиш тўғрисида ташкилот раҳбарига тақдимномалар киритиш ҳуқуқига эга.

Меҳнатни муҳофаза қилиш хизматининг вазифалари меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги хизматлар бозорининг профессионал иштирокчилари томонидан

шартнома асосида амалга оширилиши мумкин.

Тиббий кўриқдан ўтказишни ким амалга оширади. У кимга юклатилган. Тиббий кўриқдан ўтишдан бош тортган ишчиларга маъмуриятнинг ҳатти-ҳаракати?

Иш берувчи соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан белгиланган тартибда барча касбдаги ва ишлаб чиқаришдаги ходимларни меҳнат шартномасини тузганда бирламчи ва унинг амал қилиш даврида даврий тиббий кўриқлардан ўтказилишини таъминлаши шарт. Ходим тиббий кўриқдан ўтишга бўйин товлашга ҳақли эмас.

Тиббий кўриқдан ўтишдан еки тиббий комиссияларнинг текширувлар натижасида берган тавсияларини бажаришдан бўйин товлаган ходимларни иш берувчи ишга қўймасликка ҳақлидир.

Қайси бахтсиз ҳодисалар махсус текширилади ва ҳисобга олинади?

- Икки ва ундан ортиқ ходим билан содир бўлган гуруҳий бахтсиз ҳодисалар;

- Оқибати ўлим билан якунланган бахтсиз ҳодисалар;

- Оқибати оғир бўлган бахтсиз ҳодисалар махсус текширилади.

Жароҳатланишнинг оғирлик даражаси тўғрисида тиббий хулоса тиббий муассаса томонидан Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 1997 йил 7 июлдаги 344-сонли буйруғи билан тасдиқланган аниқлаш схемасига асосан берилади.

Меҳнат муҳофазаси бўйича ўқитиш ва йўриқлашларда маъмуриятнинг вазифалари?

Иш берувчи барча янги ишга кираётган, шунингдек бошқа ишга ўтказилаётган ходимлар учун меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича йўл-йўриқлар бериши, ишларни бажаришнинг хавфсиз услублари ва усуллари ҳамда бахтсиз ҳодисалардан жабрланганларга ёрдам кўрсатишга ўқитишни ташкил этиши шарт.

Хавфлилиги юқори бўлган ишлаб чиқаришга ишга кираётган ёки касбий танлов талаб этиладиган ишга кираётган ходимлар учун ишларни бажаришнинг хавфсиз услублари ва усулларига дастлабки тарзда тайёрлаш, касб бўйича имтиҳонлар топширган ҳолда бир ой мобайнида стажировка ва сўнгра меҳнатни муҳофаза қилиш масалалари бўйича даврий аттестация ўтказилади.

Ташкилотларнинг ходимлари, шу жумладан раҳбарлари ўз касблари ва иш турлари учун меҳнатни муҳофаза қилишнинг давлат бошқарувини амалга оширувчи давлат органлари томонидан белгиланган тартибда ҳамда муддатларда меҳнатни муҳофаза қилиш масалалари бўйича ўқувдан ўтиши, йўл-йўриқлар олиши, билимлари текширилиши ва аттестациядан ўтиши керак.

Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича белгиланган тартибда ўқувдан ўтмаган, йўл-йўриқлар олмаган ва билимлари текширилмаган шахсларни ишга қўйиш тақиқланади.

Ишчиларнинг билимини синаш турлари. Ким томонидан ва қанақа муддатда ўтказилади?

Ходимларни билимини текшириш бирламчи, даврий ва навбатдан ташқарига бўлинади. Ҳар хил турдаги ишчилар барча турдаги билимлар текширувини корхона раҳбари томонидан белгиланадиган доимий ҳаракатдаги комиссияда

меъерий ҳужжатда белгиланган муддатда топширади. Мисол учун: юк кўтариш механизмларида хавфсиз ишга жавобгар ишчилар, бош энергетиклар – ҳар йили; раҳбарлар, муҳандис-техник ходимлар ва бошқа мутахассислар – уч йилда бир мартаба.

Меҳнат муҳофазаси бўйича қонун ва бошқа норматив ҳужжатларга риоя этилиши устидан давлат назорати ва текшируви ким томонидан амалга оширилади?

Меҳнатни муҳофаза қилишга оид талабларга риоя этилиши устидан давлат назорати ва текшируви Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлайдиган низомга мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлигининг меҳнат бўйича давлат техник инспекторлари томонидан амалга оширилади.

Меҳнат муҳофазаси бўйича қонун ва бошқа норматив ҳужжатларга риоя этилиши устидан жамоатчилик назорати ким томонидан амалга оширилади?

Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъерий ҳужжатларга риоя этилиши устидан жамоатчилик назоратини меҳнат жамоалари ва касаба уюшмаси ташкилотлари томонидан меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ўзлари сайлайдиган вакиллар амалга оширадilar.

Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича махсус тайёргарликдан ўтган вакил иш жойларида меҳнат муҳофазасининг аҳволини монеликсиз текшириш, аниқланган камчиликларни бартараф этиш ва айбдор шахсларни жавобгарликка тортиш тўғрисида таклифлар киритиш ҳуқуқига эгадир. Меҳнат муҳофазаси бўйича вакилга ўз вазифаларини бажариши учун ҳар ҳафтада иш пайтида камида икки соат вақт ажратиб берилди ва ўртача иш ҳақи миқдорида ҳақ тўланади.

Ишлаб чиқаришда ишчига келтирилган зиённи қонлаб бериш бўйича корхонанинг моддий жавобгарлиги?

Маъмуриятнинг айби билан ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса ёки касб касаллиги натижасида меҳнат қобилиятини тўлиқ ёки қисман йўқотган ходимга Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартиб ва миқдорда корхона бир марта берилдиган нафақа тўлайди ҳамда соғлиққа етказилган шикаст учун товон тўлайди.

Бир марта берилдиган нафақа миқдори жамоа шартномаси (битими) билан белгиланади ва жабрланувчининг бир йиллик маошидан кам бўлмаслиги лозим.

Агар ходим даволаниш, протез қўйдириш ва тиббий ҳамда ижтимоий ёрдамнинг бошқа турларига муҳтож бўлса, корхона жабрланган ходимга бу тадбирлар билан боғлиқ харажатларни тўлайди, шунингдек жабрланувчининг касбини ўзгартириб қайта тайёрланишини ва тиббий хулосага мувофиқ ишга жойлаштишини таъминлайди ёки ана шу мақсадлар учун кетадиган харажатларни қоплайди.

Иш вақти ва унинг нормал давомийлиги?

Ходим иш тартиби ёки графигига ёхуд меҳнат шартномаси шартларига мувофиқ ўз меҳнат вазифаларини бажариши лозим бўлган вақт иш вақти ҳисобланади.

Ходим учун иш вақтининг нормал муддати ҳафтасига қирқ соатдан ортиқ бўлиши мумкин эмас.

Олти кунлик иш ҳафтасида ҳар кунги ишнинг муддати етти соатдан, беш кунлик иш ҳафтасида эса саккиз соатдан ортиб кетмаслиги лозим.

Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларни текшириш ва ҳисобга олиш бўйича маъмуриятнинг мажбурияти?

Иш берувчи ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларни норматив ҳужжатларда белгиланган муддатларда ўз вақтида текшириши ва ҳисобга олиб бориши шарт.

Жабрланувчининг талабига биноан текширув тугаган кундан эътиборан узоғи билан уч кун ичида иш берувчи шу бахтсиз ҳодиса тўғрисида далолатнома бериши шарт.

Бахтсиз ҳодиса юз берган жойдаги корхона (цех) раҳбари дарҳол ҳодиса тўғрисида иш берувчига ва касаба уюшмасига ёки корхона ходимларининг бошқа вакиллик органига хабар қилиши шарт. Иш берувчининг буйруғига кўра иш берувчи ва касаба уюшмаси кўмитаси вакиллари ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи таркибида комиссия тузилади. Комиссия: уч сутка ичида бахтсиз ҳоидисани текшириб чиқиши, гувоҳлар ва меҳнат муҳофазаси қоидалари, меҳнат муҳофазаси талабларини бузишга йўл қўйган шахсларни аниқлаб сўроқ қилиши, имкони бўлса, жабрланувчидан тушунтириш хати олиши керак. Иш берувчининг айби аниқланганда ва норматив ҳужжатлар билан аниқланадиган бошқа ҳолатларда иш берувчи Н-1 шаклдаги далолатномани тузади. Н-1 шаклдаги далолатнома билан расмийлаштирилган бахтсиз ҳодиса корхона томонидан ҳисобга олинади.

Юқори тезликдаги участкада ёмон кўринишли ҳолатда иш жойини тўсиқлаш тартиби?

Ёмон кўриш шароитларида (тез бурилишларда, пастликларда, ўрмон ва қурилиш жойларида, туманда, бўронда ва бошқа ҳолатларда) гуруҳни радиоалоқа билан таъминлаб ажратилган икки сигналчи тўсиқлаши, улардан бири олдинда ва иккинчиси гуруҳнинг орқа томонидан юриши, иш раҳбари эса гуруҳ билан бирга юриши зарур.

Ҳаракат таркиби яқинлашганда сигналчи радиоалоқа орқали тезда иш раҳбарини хабардор қилиши, у эса ўз навбатида ишчиларга йўлдан узоклашишга буйруқ бериши ва унинг бажарилишини назорат қилиши зарур.

“Иш вақтини жамлаб ҳисобга олиш” нима дегани?

Корхонада сменали ишда, вахта усули билан ишда ва бошқа ҳолларда иш вақтини давомийлигини ҳисобини юритишда мувофиқлаштириш учун ҳисобга олинадиган даврдаги иш вақтининг муддати иш соатларининг нормал миқдоридан (белгиланганидан) ошиб кетмайдиган шарт билан иш вақтини жамлаб ҳисобга олиш жорий қилиниши мумкин. Бунда ҳисобга олинадиган давр бир йилдан, кундалик иш вақтининг (сменанинг) муддати эса ўн икки соатдан ортиб кетмаслиги лозим.

Иш вақтини жамлаб ҳисобга олишни қўлланиш тартиби, шунингдек ҳисобга олинадиган давр мобайнида ходимларга ҳар ойда тўланадиган иш ҳақи миқдорини тенглаштиришга қаратилган чора-тадбирлар жамоа

шартномасида белгиланади, агар у тузилмаган бўлса, иш берувчи томонидан касаба уюшмаси қўмитаси еки ходимларнинг бошқа вакиллик органи билан келишиб белгиланади.

Юқори тезликдаги участкаларда олинувчи ҳаракатланувчан бирликлар билан иш вақтида хавфсизлик чоралари?

Тезюрар ва юқори тезликдаги поездлар ўтишига 20 дақиқа қолганида барча олинувчи ҳаракатланувчан бирликлар (таъмирлаш баланликлари (ремонтная вышка), йўл вагончалари, нуксон қидирувчи ва йўл ўлчовчи аравалар) йўллардан ҳамда унинг қабул қилиш ва жўнатиш йўлларига чиқувчи станция йўлларида олиниши ва маҳкамланиши зарур. Станциялар оралиғига тезюрар поездларнинг ўтишига 30 дақиқа қолганида олинувчи бирликлар, ҳамда олинмайдиган мотор-рельсли транспортларнинг чиқиши тақиқланади.

Тезюрар ва юқори тезликдаги поезднинг ўтиши кутилаётган йўлнинг ёнида ишлар тўхтатилиши ва унинг ўтишидан 10 дақиқа олдин ишчилар ушбу йўлнинг охиригى рельсидан 5 метрдан кам бўлмаган масофага узоқлашиши зарур. Тезюрар ва юқори тезликдаги поездларни ўтказишда ишчиларнинг станциялар оралиғидаги ер тўшамасида жойлашган йўлларда бўлиши тақиқланади.

Қандай ҳолатларда ва қанча муддатга ишдан четлатишга йўл қўйилади?

Алкоголли ичимликдан, гиёҳвандлик ёки токсик модда таъсиридан мастлик ҳолатида ишга келган ходимни иш берувчи, ходимни шу куни (сменада) ишга қўймасликга ҳақлидир.

Ходим мажбурий тиббий кўриқдан ўтишдан бўйин товлаган ёки ўтказилган текширишлар натижалари бўйича тиббий комиссия тавсияларини бажармаган тақдирда, иш берувчи уни ишга қўймасликка ҳақлидир.

Темир йўл транспортида меҳнат муҳофазаси бўйича қуйидаги ҳуқуқий ва норматив ҳужжатлар амал қилади: Ўзбекистон Республикасининг Меҳнатни муҳофаза қилиш Қонуни; Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодекси; Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларни текшириш тўғрисида Низом; шикастланишда ходимларга етказилган зарарни қоплаш тўғрисида Низом; меҳнат муҳофазаси бўйича ўқитиш ва билимини текширишни ташкиллаштириш тўғрисида Низом; меҳнат муҳофазаси бўйича ишларни ташкиллаштириш тўғрисида Низом; техника хавфсизлиги бўйича йўриқномаларни тузиш тўғрисида Низом; махсус уст-кийим, махсус пойабзал ва шахсий ҳимоя воситаларини бепул бериш тўғрисида Низом; меҳнат муҳофазаси бўйича алоҳида режим тўғрисида Низом.

Юқори тезлик ҳаракати инфратузилма объектларини кўриқдан ўтказишдан олдин иш бошқарувчининг мажбуриятлари?

Инфраструктура объектларини текширишдан олдин иш раҳбари:

Текшириш учун ишчиларга меҳнат муҳофазаси бўйича йўл-йўриқларни расмийлаштириш журналида қайд этган ҳолда текшириладиган тезюрар ва юқори тезликдаги линиянинг маҳаллий хусусиятини ҳисобга олиб мақсадли йўл-йўриқ ўтказиши;

Ишчига сигнал анжомларини ва поездлар ҳаракатидан кўчирмани бериши;

Радиоалоқанинг мавжудлигини ва ишлаб чиқарувчи заводнинг ҳужжатларида белгилаб ўтилгандай (фойдаланувчи қўлланмасига асосан) ишлашини текшириши;

Махсус уст-кийим ва махсус пойабзал ҳолатини текшириши;
Текшириш учун асбобнинг созлигини текшириши зарур.

Тармоқ келишуви (меҳнат муҳофазаси бўлими) ва унинг бажарилиши?

Тармоқ келишуви соҳасини ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий йўналишларини, меҳнат шароитларини ва унинг тўловини, саноатда ишчилар учун ижтимоий кафолатларни белгилайди. Меҳнат муҳофазаси бўлими иш берувчи томонидан тегишли касаба уюшмаларининг иш шароитларни яхшилаш бўйича таклифига асосан риоя қилиш мажбуриятини оладиган барча масалаларни ўз ичига олади. Асосан, бу соғлиқни сақлаш ва соҳанинг корхоналарида ишчиларнинг хавфсизлик масалалари; жароҳатланишнинг олдини олиш; шахсий ҳимоя воситалари билан таъминлаш; ишлаб чиқаришда жароҳат олган ходимлар учун имтиёзларни ўз вақтида тўланиши; иш жойида ёмон иш шароитларини яхшилаш ёки бартараф этиш ва бошқалар, Тармоқ келишувларни амалга оширилиши бўйича бажарилган (ёки бажарилмаган) мажбуриятлар тўғрисида, иш берувчининг ҳисоботлари эшитиладиган меҳнат жамоасининг ярим йиллик якуни бўйича йиғилишида кўриб чиқилади.

Бекатда турган йўловчиларни ва хизмат вагон кузатувчиларни юқори тезликда келаётган поезд ўтаётганлигини огоҳлантириш тартиби?

Станцияда турган йўловчи поездлар кузатувчилари ва шаҳарлараро электропоездлар машинистлари станциянинг юқори товушли алоқа воситаси орқали ён йўлдан юқори тезликдаги “Афросиёб” электропоездининг ўтиши тўғрисида хабар олганларида, “Афросиёб” электропоезди томонидан вагонларнинг эшикларини ёпиши ва йўловчиларни юқори тезликдаги поезднинг ўтиши тўғрисида огоҳлантириши зарур.

Ходимларни махсус кийим, махсус пойабзал ва шахсий ҳимоя воситалари билан таъминлаш. Корхона ва МТУ тармоқ келишувида шахсий ҳимоя воситалари билан таъминлаш тўғрисида банди мавжудлиги?

Меҳнат қонунчилиги талабларига асосан ишчига белгиланган меъёрлар бўйича махсус уст-кийим, махсус пойабзал ва шахсий ҳимоя воситалари бепул берилади. Иш турлари, бериш меъёрлари, таъминот тартиби ва шартлари жамоа шартномаларида белгиланади. Жамият корхоналарида Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлиги томонидан тасдиқланган наъмунавий меъёрларга асосан жамият бошқаруви раисининг 2004 йил 15 январдаги 15-Н сонли буйруғи билан махсус уст-кийим, махсус пойабзал ва шахсий ҳимоя воситаларини бепул беришнинг жамоавий меъёрлари амалга киритилган бўлиб, унда касб турлари, берилиши зарур бўлган махсус уст-кийим, махсус пойабзал турлари ва кийиш муддати кўрсатиб ўтилган.

Корхоналарда меҳнат муҳофазаси бўйича стандартлар, низомлар ва бошқа норматив ҳужжатлар ишлаб чиқилиши?

Меҳнат қонунчилиги талабларига асосан иш берувчи илмий тасдиқланган меҳнат муҳофазаси бўйича стандартлар, меъёрлар, қоидаларни тузиш ва қабул қилиш йўли билан корхонада, ҳар бир иш жойида соғлом ва хавфсиз меҳнат шароитларини таъминлаши шарт. Илмий тасдиқланган меҳнат муҳофазаси бўйича

стандартлар, меъёрлар ва қоидаларни тузишни Вазирлар Маҳкамаси Касаба уюшмаси биргаликда амалга оширади. Меҳнат муҳофазаси бўйича жамоавий стандартлар, меъёрлар ва қоидалар Вазирликлар, идоралар томонидан тузилади. Ҳамда Адлий вазирлигида 870-сон билан рўйхатга олинган ва Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлиги томонидан тасдиқланган йўриқномаларни тузиш тўғрисида Низомга асосан корхоналар томонидан ходимларни ва хизматчиларни ишни амалга оширишига меҳнат муҳофазаси йўриқномалари тузилади. Йўриқномаларни, низомларни ва меъёрларни қайта кўриб чиқиш норматив техник ҳужжатларда кўзлаб ўтилган муддатларда, аммо 5 йилда бир маротабадан узоқ бўлмаган муддатда, юқори хавfli ишлар учун эса 3 йилда бир маротабадан узоқ бўлмаган муддатда амалга оширилади.

Меҳнат муҳофазаси бўйича йўл-йўриқлар турлари?

Ходимларни йўл-йўриқлари кириш ва иш жойидаги йўл-йўриқларга бўлинади. Ўз навбатида эса иш жойидаги йўл-йўриқлар бирламчи, жорий, даврий ва навбатдан ташқарига бўлинади.

Меҳнатни муҳофаза қилишни давлат бошқарувини амалга ошириш?

Меҳнатни муҳофаза қилишни давлат томонидан бошқариш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги махсус ваколатли давлат органи, шунингдек меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасида қонун ҳужжатларига мувофиқ айрим ваколатларга эга бўлган бошқа давлат органлари томонидан амалга оширилади.

Тезюар ва юқори тезлик участкасига хизмат кўрсатувчи ишчи ходимлар иш жойига қандай олиб борилади ва қайтариб олиб келинади?

Иш раҳбари ишчиларга ишни амалга оширишнинг аниқ жойига мос бўлган хавфсизлик чораларини етказган ҳолда уларга меҳнат муҳофазаси бўйича мақсадли йўл-йўриқларни бериши зарур. Иш раҳбари локомотив бригадаларига алоҳида эътибор бўйича огоҳлантиришлар тақдим этиш тўғрисида талабномалар бериши зарур. Огоҳлантиришлар поездлар ҳаракати ва манёвр ишлари тўғрисида йўриқномада белгиланган ҳолатларда берилади. Ҳамда ишнинг амалга ошириш жойи, вақти, йўллар, стрелкали ўтказгичлар, сигнализация, марказлашув, бошқарув, алоқа ва контакт тармоғи ускуналарини текшириш тўғрисида Журналда (ДУ-46 шаклда) ёзувлар қайд этилиши зарур. Тезюар ва юқори тезликдаги линияларда иш жойига бориши ва қайтиши учун қоидага асосан ишчилар темир йўл ёки махсус мослаштирилган автомобиль транспортида етказилиши зарур. Станциялар оралиғига чиқишдан олдин иш раҳбарига поездлар ҳаракати тўғрисида жадвалнинг аниқлаштирилган кўчирмаси бўлиши зарур.

Ходимларни тунги ишга жалб этиш тартиби?

Тунги иш вақти соат 22-00 дан 6-00 га қадар ҳисобланади. 14 ёшга қадар (ногирон фарзандлар 16 ёшгача) фарзандлари бор аёлларни уларнинг розилигисиз тунги ишга жалб этиш тақиқланади. 18 ёшга қадар шахсларни тунги ишга жалб этиш тақиқланади. Хомиладор аёллар, 3 ёшга қадар фарзандлари бор аёлларни, ишловчи I ва II гуруҳ ногиронларини уларнинг розилиги билан тиббий ҳулосага асосан ушбу иш тақиқланмаган бўлса тунги ишга жалб этишга руҳсат берилади.

Қандай қилиб қонунчиликга асосан иш ўрнини шаҳодатлашда иш шароитини умумий баҳолаш амалга оширилади?

Иш жойларида меҳнат шароитларини баҳолаш учун ишлаб чиқариш омилларининг аниқ параметрлари белгиланади. Қабул қилинган маълумотлар иш жойининг иш шароитлари харитасига киритилади. Ушбу маълумотларнинг натижаларига кўра ходимларнинг имтиёзли нафақаларга, йиллик кўшимча таътилларга ва ноқулай иш шароитидаги ходимларнинг бошқа имитиёзларга ҳуқуқлари белгиланади.

«Афросиёб» электр поездини йўналиши билан кесишган йўлда ишларни амалга оширишни тўхтатиш тартиби?

“Афросиёб” электропоезди ўтказиш маршрутига яқин йўлларда ишларни бажаришда унинг ўтишига 30 дақиқа қолганида ишлар, жумладан оғир турдаги йўл машиналарини, таъмирлаш баландликлари (вишка), йўл вагончалари, олинадиган нуқсон изловчи арақалар ишини ҳам тўхтатилиши зарур. Ишчилар йўлнинг рельсидан 5 метрдан кам бўлмаган масофага узоклашиши зарур. Габарит бузилганда, у “Афросиёб” электропоезди ўтишига 30 дақиқадан кам бўлмаган вақт қолганига қадар тикланиши зарур.

Меҳнат муҳофазаси бўйича йўриқномаларни ишлаб чиқишда умумий талаблар?

Меҳнат муҳофазаси бўйича йўриқнома меҳнатнинг хавфсиз ва рационал усулларини, иш жойини сақлаш талабларини, асбоблар ва ускуналарни ишлатишни, хавфсизлик ускуналарини, хавфсизлик воситаларини аниқ ишлаб чиқариш ҳолатида тўғри ишлатишни белгиловчи норматив ҳужжат ҳисобланади.

Йўриқномалар алоҳида касблар (электрпайвандчилар, станокчилар, чилангарлар, электромонтёрлар, фаррошлар, лаборатория ишчилари ва бошқалар) учун ва алоҳида ишлар учун (баландликдаги ишлар, монтаж ишлари, ўрнатиш, таъмирлаш ишлари, синовларни ўтказиш ва бошқалар) тузилади.

Йўриқномаларда фақат хавфсиз меҳнатга тааллуқли ва ишчиларнинг ўзи томонидан амалга оширилувчи талаблар бўлиши шарт.

Йўриқномалар талаблари ишчилар учун мажбурий ҳисобланади. Ушбу талабларни бажармаслик ишлаб чиқариш интизомини бузганлик сифатида кўриб чиқилади.

Навбатдан ташқари йўл-йўриқни ўтказиш тартиби?

Ишни хавфсиз бажариш бўйича ишловчиларга навбатдан ташқари йўл-йўриқлар:

- ишлаб чиқариш жараёни ўзгарганда, бир турдаги қурилма бошқа турдагига ўзгартирилганда в.х. ҳолларда;
- цех, бўлинма ва бригадада бахтсиз ҳодиса ёки авария содир бўлганда;
- ишни хавфсиз бажариш бўйича янги қоида ва йўриқномаларни киритиш орқали қўйилган кўшимча талабларни ишловчиларнинг эътиборига етказиш зарурияти тўғилганда;
- кўрилган чораларга қарамасдан ишлаб чиқариш интизоми, қоида ва йўриқномаларнинг бузилиш ҳоллари аниқланганда;

- ишдаги танаффусларда: меҳнат хавфсизлигининг қўшимча (кучайтирилган) талаблари қуйилган ишлар учун 30 календар кундан зиёд, қолган ишлар учун эса 60 кундан зиёд бўлганда;

- ишловчини хизмат сафарига, шу жумладан бажариладиган бошқа таснифли ишга жўнатганда;

- НБТ-305 Низоми асосида муҳим иш режими эълон қилинганда ўтказилади.

Навбатдан ташқари йўл-йўриқлар ўтказишда бирламчи йўл-йўриқ дастурининг фақат йўриқлаш сабаби билан бевосита боғлиқ бўлган қисмини кўриб чиқиш лозимдир.

Навбатдан ташқари йўл-йўриқ даврий йўл-йўриқ сингари бевосита иш раҳбарлари (цех, бекат бошлиқлари, уларнинг муовинлари, усталар в.х.) томонидан ўтказилади.

Навбатдан ташқари йўл-йўриқ бирламчи, даврий йўл-йўриқ сингари йўл-йўриқларни расмийлаштириш Журналида, аммо йўл-йўриқни ўтказиш сабабини кўрсатган ҳолда расмийлаштирилади

Компьютер техникасидан фойдаланувчи ишчи ходимининг иш куни (сменаси) давомийлиги?

8 соатлик иш вақтида компьютерда ишлаш вақти 4 соатдан ошмаганда иш вақтига қўшилган ҳолда қуйидаги танаффуслар белгиланган:

- 1 тоифадаги ишлар учун: ҳар 1.5-2 соатда 10 дақиқадан;

- 2 тоифадаги ишлар учун: ҳар 1.5-2 соатда 15 дақиқадан;

- 3 тоифадаги ишлар учун: ҳар 1.5-2 соатда 20 дақиқадан;

Тунги ишда (соат 22-00 дан соат 6-00 гача), иш фаолиятини тоифасига қарамасдан, белгиланган танаффус 1 соатга оширилиши керак.

Белгиланган танаффус вақтларида руҳий ҳаяжонлик, зўриқишни, кўриш анализаторини чарчашини қисқартириш, гиподинамия ва гипокинезия таъсирини бартараф этиш, познотоник чарчокни ривожланишини олдини олиш мақсадида машқлар комплекси бажарилади.

Электр хавфсизлиги

1000 Вга қадар электр қурилмаларида ишлашга наряд бериш ҳуқуқи мавжуд бўлган вакиллар электр хавфсизлиги бўйича қандай гуруҳга эга бўлиши керак?

Наряд бериш ҳуқуқи корхонанинг электр хўжалигига жавобгар шахснинг буйруғига асосан электротехник персоналига берилади.

Кўрсатиб ўтилган шахслар 1000 вольтгача бўлган электр ускуналарда электр хавфсизлиги бўйича IV малака гуруҳидан паст бўлмаслиги керак.

Электр хавфсизлиги бўйича қандай малака гуруҳига эга бўлган шахсга қўлда ишлаш электр машиналарида ишлашга ва техник хизмат кўрсатишга рухсат берилади?

Хавфлилиги юқори бўлган хонада ва хона ташқарисида I синфга доир электр асбоблари ва қўл билан ишланадиган электр машиналарида электр хавфсизлиги бўйича II малака гуруҳига эга персоналлар ишлашига йўл қўйилади.

Электр машиналарининг даврий текшируви ва синовини электр хавфсизлиги

бўйича III тасниф гуруҳига эга махсус бириктирилган персонал амалга оширади.

Ток ўтказувчи қисмларга ерлагичларни ўрнатиш ва олиш тартиби қандай?

Ўчирилган контакт тармоқларининг электр узатиш линияларида ва ҳаво линияларида ишлашда асосий хавфсизлик чораларидан бири ҳимояловчи кўчирма ерлагичлар ҳисобланади. Ҳимояловчи ерлагичлар ўчирилган участкаларга тўсатдан кучланиш берилганда, ўзгарувчан токли линияларда эса бошқа линиялардан магнит майдони орқали ҳосил бўлувчи кучланиш (наведённое напряжение) дан ишчиларнинг хавфсизлигини таъминлайди. Ҳимояловчи кўчирма ерлагичларни ўрнатишда аввало ерлагич штангани рельсга (ерга) улаш зарур, сўнгра ишлаш режалаштирилган симларга. Узиш тескари равишда амалга оширилади.

Электр қурилмаларда қайси ишлар наряд бўйича, қайсилари фармойиш бўйича амалга оширилади?

Наряд – бу иш ҳудуди (жойи) ни, гуруҳи ва уни амалга ошириш шартларини, бошлаш ва тугатиш вақтларини, зарур бўлган хавфсизлик чораларини, бригада таркибини ва шахсларини, ишни хавфсиз амалга оширишга жавобгар шахсларни белгиловчи, ўрнатилган шаклдаги бланкада тузилган ёзма равишдаги ишни амалга ошириш топшириғи.

Фармойиш – бу шунинг мазмунини, жойини, вақтини, хавфсизлик чораларини (агар улар зарур бўлса) ва уни амалга оширишга тайинланган шахсларни белгиловчи топширик.

Ишлаётган электр ускуналарида:

Поездларни соатига 250 км. тезлик билан ҳаракатланишини таъминловчи 27,5 кВ кучланишдаги контакт тармоғи ускуналарида;

контакт тармоғи устунларидаги ва мустақил устунларда симларни экранловчи ва кучайтирувчи тўйинтирадиган ва сўрадиган линияларда;

контакт тармоғини ушлаб турувчи конструкцияларда ва алоҳида турган устунларда жойлашган 0,4; 10(В); 27,5 кВ ҳаво линиялари (шу жумладан 27,5 кВ ли “битта сим-рельс” (ОПР) ва “Иккита сим - рельс” (ДПР) тизими) ва тўйинувчи СМБ ускуналарида;

оптик толали алоқа линиялари (ВОЛС кабеллари) ва поезд радиоалоқасининг тўлқин тарқатувчи линиялари (контакт тармоғининг устунларида осий меъёрлари) да;

секциялаш постларини қўшиш ускуналари, стрелкали ўтказгичларни электр иситиш ва тайёрлаш пунктларида йўловчи таркибларни электр иситиш ускуналарида;

юқори кучланишдаги линиялар (ВЛ) га уланган барча турдаги тўлиқ тўпламдаги трансформаторли нимстанциялар (КТП), сигнал нукталарини тўйинтириш учун кучланиш устунларида.

юқорида санаб ўтилган электр узатиш линияларига тааллуқли кабелли линияларда;

контакт тармоғининг устунлари ва каттик кўндалангларида ҳамда мустақил устунларда (прожектор мачталаридан ташқари) ўрнатилган ташқи ёритиш ускуналари (гирляндлини қўшганда ҳам) да;

ерлаш ускуналарида техник хизмат кўрсатиш, таъмирлаш ва синаш бўйича

барча ишлар нарядлар ёки фармойишлар билан амалга оширилади.

Электр хўжалиги бўйича жавобгар шахснинг электр хавфсизлиги бўйича қандай малака гуруҳига бўлиши керак?

Электр хўжалигига жавобгар шахс 1000 В кучланишдан юқори электр ускуналарига хизмат кўрсатишда электр хавфсизлиги бўйича V малака гуруҳига ва 1000 В кучланишдан пастига IV малака гуруҳига эга бўлиши шарт.

“Қадам кучланиши” нима дегани?

Одамнинг оёқлари остидаги токнинг таралиши сабабли ер юзидаги потенциаллар фарқи “қадам кучланиши” деб аталади. Қадам кучланишининг катта-кичиклиги ерга туташувчи жойдан қадамнинг кенглиги ва “х” масофага боғлиқ. Туташув жойидан узоклашган сари қадам кучланиши хавфи камаяди. Қадам кучланишидан химояланишнинг асосий воситалари этиб потенциалларни тенглаштириш ҳисобланади. Қоидага асосан потенциаллар контурли ерлагичларни ўрнатиш орқали тенглаштирилади. Контурли ерлашда ерлагичлар ерланадиган асбоб-ускуна жойлашган майдоннинг контури (периметри) атрофида ҳамда ички химоя зонасида ўрнатилади, ёки бутун майдон атрофида тарқатилади. Ерга қадалган вертикал ерлагичлар (кувур, бурчаклар) химояланувчи объект чегарасида узун пўлат металл парчалари(пластика) билан боғланади.

Одамларнинг электр токидан жароҳатланишининг олдини олишга қаратилган хавфсизлик талаблари?

Одамнинг электр токидан зарарланишни оғоҳлантириш чораларининг асосийлари этиб бир қанча ташкилий ва техник тадбирларни сўзсиз бажариш ҳисобланади. Ташкилийларга ўчиришни амалга ошириш киради. Техник чораларга ўчиришларни амалга ошириш, оғоҳлантирувчи плакатларни осииш ва иш жойини тўсиқлаш, кучланиш йўқлигини текшириш, ерлагичларни ўрнатиш киради.

Инсонларни электр токидан жароҳатланиш хавфига қараб ишлаб чиқариш хоналарини бўлиниши?

Ишлаб чиқариш хоналари инсонларни электр токидан жароҳатланиш хавфига қараб юқори хавфли, ўта хавфли ва юқори хавфи бўлмаган хоналарга бўлинади.

Ўта хавфли хоналар юқори намликга (100%га яқин) ёки кимёвий фаол муҳитга эга бўлади. Бундай хоналарга шимдириладиган, гальваник, газогенераторли бўлимлар, душ, кир ювиш ва бошқалар киради.

Намлик узок муддат давомида 75% ёки хавонинг иссиқлик даражаси узок муддат давомида +30С, ёки ток ўтказувчан поллар, ёки ток ўтказувчан чанглар, бир пайтнинг ўзида одамнинг бир томондан бинолар металл конструкцияларининг, технологик аппаратларнинг, механизмларнинг ерга уланишларига ва бошқа томондан электр ускуналарининг металл корпусларига тегиб кетиш эҳтимоллиги мавжуд хоналар “юқори хавфли” хоналар ҳисобланади. Бундай хоналарга темирчилик, механик, дурадгорлик, иситилмайдиган омборхоналар ва бошқалар киради.

Юқори хавфи бўлмаган хоналарга биринчи иккита категорияда санаб ўтилган омиллар мавжуд бўлмаган хоналар киради. Бу идоралар, маиший ва иситиладиган

омборхоналар киради.

Электр қурилмаларга хизмат кўрсатувчи персоналга қўйилган талаблар?

Электр қурилмаларига хизмат кўрсатишга 18 ёшдан кам бўлмаган, тиббий кўриқдан ўтган ишчиларга рухсат берилади. Уларнинг барчаси электротехника билимларига эга бўлиши, хизмат кўрсатиладиган қурилмалар, хизмат кўрсатиладиган ускуналарнинг схемаларини ва хусусиятларини билиши, мумкин бўлган хавфлар ҳақида аниқ тасаввурга эга бўлиши, хавфсизлик қоидаларини билиши ва қўлланиши, биринчи ёрдамни тақдим этишни билиши керак. Билим даражаси хавфсизлик учун малакали гуруҳни тайинлаш билан аниқланади.

Кучланиш йўқлиги нима билан қандай текширилади?

- текшириш, барча турдаги ишларнинг бошланишидан олдин кучланишини олиб ташлаш билан, амалга оширилади. Ерга ва ўчирилган электр қурилмасидаги нолланган симга нисбатан барча фазалар ва ҳар бир фаза ўртасидаги кучланиш йўқлиги қабул қилувчи томонидан аниқланади. 110 кВ гача бўлган қурилмаларда кучланиш йўқлиги кучланиш кўрсаткичи (индикатор) ёрдамида текширилади.

- кўрсаткични (индикаторни) ишлатишдан олдин унинг созлиги текширилади. Бунинг учун кўрсаткич кучланиш остидаги ток ўтувчи қисмларга яқинлаштирилади. Кўрсаткичнинг созлигини текшириш сингари, кучланиш йўқлигини текширишни ҳам диэлектрик қўлқопларда амалга оширилади.

1000 Вга қадар электр қурилмаларида инсонни электр токи таъсиридан қутқариш?

Бирор киши электр токи билан шикастланса, уни ток таъсиридан тезда чиқариш керак. Бунинг учун энг яхшиси қурилмани энг яқин ўчиргич ёрдамида ўчириш ёки ток занжирини (1000В) асбоблар (пичоқ, кескич, болта ва бошқалар) ёрдамида кесиш орқали узиш керак. Жароҳатланганда юқорида бўлган ҳолатларда ўчирилгандан кейин унга йиқилиш хавф солади, бунинг учун йиқилишни ёки тан жорҳати олишини олдини олиш чораларини кўриш керак. Жароҳатланганни қутқариш учун қурилмани ўчириш имкони бўлмаса, ток ўтказмайдиган ҳар қандай жисм, масалан қўлни бўйинбоғ билан ўраб, қуруқ уст-бош ёки ёғочни устига чиқиш, жароҳатланганни қуруқ уст-кийимидан ушлаш ва уни ток ўтказувчи қисмлардан тортиб кетиши зарур. Энг яхшиси бунинг учун диэлектрик ҳимоя воситаларидан фойдаланиш, агар жароҳатланган тиришиб-тортишиб симларнинг бирини сиқиб олган бўлса, жароҳатланган орқали занжирни узиш мумкин. Бунинг учун қуруқ ёғочни, фанерани остига киргизиш ёки қуруқ арқон билан унинг оёқларини ердан узиш мумкин.

Электр қурилмаларида ишларни расмийлаштириш?

Иш қоидага асосан жорий фойдаланиш тартибида ишнинг таснифи ва хусусиятини, жойи, вақти ва бригада таркибининг малакаси, уни бажариш учун хавфсизлик шартлари, жавобгар шахсларни белгиловчи наряд ёки фармойиш билан амалга оширилади. Наряд икки нусхада ёзиб берилади, бир нусхаси иш бошқарувчисига берилади, иккинчи нусхаси наряд ёзиб берганда қолади. Наряднинг амал қилиш муддати 5 суткага қадар белгиланади, наряд бир марта 5 календарь кундан ортиқ бўлмаган муддатга узайтирилиши мумкин, нарядсиз

ишлар фақат авариявий ҳолатларда энергодиспетчернинг буйруғи асосида ҳамда ташкилий-техникавий тадбирларни ўтказишни талаб этмайдиган ишлар амалга оширилиши мумкин. Наряд ёзиб берувчи V малака гуруҳига эга бўлиши керак (1000 В га қадар қурилмаларда IV гуруҳидан паст бўлмаган).

Диэлектрик қўлқоп ва унга қўйиладиган талаблар.

Диэлектрик қўлқоп юқори сифатли резинадан тайёрланади ва икки турда – ёпишқоқ ва куйма, чоксиз ишлаб чиқарилади. Диэлектрик қўлқопларнинг узунлиги 350 мм.дан кам бўлмаслиги керак. Иш вақтида диэлектрик қўлқопларни чеккаларини қайириш мумкин эмас. Қўлқопларни енглар устидан кийиш зарур. Фойдаланишдаги қўлқопларни даврий равишда (махаллий шароитга асосан) содали ёки совунли эритма билан дезинфекциялаш зарур. Совуқ пайтда қўлқоплардан хонадан ташқарисида фойдаланишда уларни худди шундай жунли ёки пахтали қўлқоплар устидан кийиш мумкин. Қўлқопларда рақами ва кейинги синови кўрсатилган тамга (штамп) бўлиши керак. Диэлектрик қўлқоплар 6 ойда бир мартаба 6 кВ кучланиш билан 1 дақиқа давомида текширилади.

Электр қурилмаларида ишлаш вақтида назорат?

Юқорига кўтарилиш билан боғлиқ контакт тармоғида, электр узатиш линияларида ва ҳаво линияларидаги барча ишлар камида иккита ходим билан бажарилади. Назоратни иш раҳбари, ишда иштирок этиш ҳуқуқисиз амалга оширади. Унинг ўзи энг оғир ишни бажараётганда зарурат билан бригада аъзоларидан махсус ажратилган назоратчи назоратни амалга оширади (III ва IV малака гуруҳи).

Электр ускуналардан фойдаланишда танаффус белгиланиши ва ишни тугатилиши тартиби?

Ишни бажариш жараёнида бригадага ишлаб чиқариш шароитларига асосан дам олиш ва овқатланиш учун вақт ажратилади. Дам олишдан олдин ишни амалга оширувчи гуруҳга ишларни тўхтатиш тўғрисида буйруқ бериб, барча ишчилар уларни тугатганлиги, асбоб-ускуналарни ва мосламаларни олиб ташлаганлигига ишонч ҳосил қилади. Бундан кейин ишни амалга оширувчи барча бригадани йиғади ва бригада очик ёки ёпиқ Таксимлаш қурилмаси (РУ) дан узоклашади. Бригаданинг бирорта аъзоси ҳам дам олишдан кейин ишни амалга оширувчи (назоратчи) йўқлигида очик ёки ёпиқ Таксимлаш қурилмаси (РУ) га киришга ҳаққи йўқ. Дам олиш тугагандан кейин ишчиларга ишни қайтадан амалга оширишга руҳсат беради. Ишлар тугагандан кейин бригада иш жойини тартибга келтиради, ишни амалга оширувчи томондан ускунани кўриб чиқиб, бригадани олиб чиқгандан сўнг, раҳбар нарядда унинг тугаганлиги тўғрисида имзолайди.

Ҳимоявий ерга улаш қаерда қўлланилади?

Ҳимоявий ерга улаш – электр қурилмаларнинг ток ўтказмайдиган металл қисмларини ерлагичлар ёрдамида ерга атайлаб электр уланишига айтилади. Ҳимоя ерлагичи 1000 В кучланишдаги изоляцияланган нейтралли электр тармоқларидан ва кучланиши 1000 В дан юқори ҳар қандай режимдаги нейтрал энергия манбаидан тўйинадиган электр қурилмаларида ишлатилади. Фазанинг қобикга туташувида ток икки параллел йўналишда (қобик-ер, инсон-ер) бўйлаб ўтади ва уларнинг

орасидаги қаршилиқларга тескари пропорционал равишда тақсимланади. Инсон-ер занжирининг қаршилиғи тана занжири қаршилиғига караганда кўпроқ бўлганлиги сабабли, инсон танасидан ўтадиган оқим миқдори сезиларли даражада камаяди.

Ким, қачон ва қандай муддатда кўчирилувчи электр ускуналарни созлигини текширади?

Электр асбобининг серияли рақами бўлиши ва IV даражадан паст бўлмаган малака гуруҳига эга бўлган ходим томонидан ойда камида бир марта мегометр ёрдамида текширилиши керак. Бунда қобикга туташувнинг йўқлиги, ерлагич симини узилиш изоляциясини созлиги текширилади.

Электр қурилмаларида ишлашга рухсат этиш тартиби?

Бригадани ишга қўйиш махсус ходим томонидан бригада ва иш бошлиғи иштирокида амалга оширилади. Агар иш энергия диспечерининг буйруғи билан амалга оширилса, буйруқ бир вақтнинг ўзида бригадани ишлашга рухсат беради. Олдиндан вақтни белгилаб ишларни бажаришга рухсат бериш тақиқланади. Сабаби ҳар қандай вазиятда поездлар ҳаракати бўйича ҳолат ўзгариши мумкин. Бунда ҳато билан ишчиларга кучланиш бериш ёки бошқа хавфли вазиятларни яратиш мумкин. Бригадани ишга қўйишдан олдин иш раҳбари йўл-йўриқ ўтади. Бунда у ишни бажариш керак бўлган участканинг чегараларига аниқлик киритади, ишларнинг тоифасини курсатади, ерлагич штангаларини ўрнатиш жойларини ва иш жойини тўсиқлашни белгилайди. Бригада аъзолари орасида мажбуриятларини тақсимлайди ва бошқалар.

Электр токидан жабрланганда биринчи ёрдам кўрсатиш?

Электр токидан шикастланганга биринчи ёрдам – электр токидан ажратиш (токсизлантириш), сунний нафас беришни амалга ошириш (оғиздан - оғизга), ҳаёт фаолиятининг асосий омилларини ушлаб туриш – сунний нафас бериш орқали нафас олишини тиклаш ёки ташқи уқалашни амалга ошириш. Бунинг учун жароҳатланганни елкасига ётқизиш, оғзини очиш, ўзининг битта кўлини бўйин оситига қўйиш, бошқаси билан эса пешонасини босиш керак. Зарур ҳолларда тишларини очиш ва тили орқага кетмаганлигига ишонч ҳосил қилиш, бошини ёнга буриш, оғзини сўлаклардан ва бегона жисмлардан (қўйилма жағдан) тозалаш зарур. Уст-кийимдан ўралган ўрамани боши орқа томонга тушган ва таг жағи кўкрак қафаси билан бир меъёردа турган ҳолда елкалар остига қўйиш (бўйини ёки умуртқаси остига эмас) зарур.

Кўкракга нафасни тўлдириш ва салфетка орқали жабрланганни бурнини кўл ёки бет билан ёпган ҳолда уннинг оғзига нафас бериш зарур. Нафас чиқариш кўкрак қафасининг оғирлиги ҳисобига ўз-ўзидан содир бўлади. Нафас бериш ва чиқаришни 5-6 секунд, яъни бир дақиқада 10-12 маротаба нафас бериш-нафас чиқариш амалга оширилади. Тўғридан-тўғри бўлмаган юрак уқаланиши пульс бўлмаган пайтда амалга оширилсин. Нафас бериш – нафас олиш цикллари амалга оширишда тезкорлик билан кўлларни панжаларини кўкрак қафасининг учдан бир қисмига қўйиб (кўкрак қафасидаги тугундан 2 см. юқорироқ), кўкрак қафасини босиш ва нафас чиқариш оралиғида 3-4 марта давомийлик билан қўйиб юбориш. Тўғридан-тўғри бўлмаган уқалашни жабрланувчида пульс пайдо бўлганга қадар ёки тез тиббий ёрдам шифокори келгунига қадар амалга ошириш керак.

Электр токидан жабрланишни олдини олиш учун асосий ҳимоя воситалари?

Электр қурилмаларда ишлатиладиган ҳимоя воситаларига қуйидагилар киради: Изоляцияловчи тезкор штангалар, изоляцияловчи қисқичлар, кучланиш кўрсаткичлари, изоляцияловчи ўлчов штангалари, ток ўлчовчи қисқичлар, изоляцияловчи нарвонлар, майдончалар, чангақлар ва изоляцияланган дастали асбоблар, резинали диэлектрик қўлқоплар, ботлар, калишлар, гиламчалар, кўчирилувчи ерлагичлар, вақтинчалик тўсиқлар, огоҳлантирувчи плакатлар.

Нолга улаш нима дегани?

Қобикга туташув оқибатида кучланиш остида қолиши мумкин бўлган электр қурилмаларининг ток утказмайдиган қисмларини олдиндан нол сим билан улаб қуйиш нолга улаб муҳофаза қилиш дейилади.

Нолга улаб қўйиш мақсади – қобикга туташув оқибатида кучланиш остида қолган электр қурилмаларнинг қобиғига ва бошқа ток ўтказмайдиган металл қисмларига тегиниб кетишда ток уриш хавфини бартараф этиш. Ҳимоя ерлагичига нисбатан ушбу масала қуйидаги усул билан ечилади: шикастланган электр қурилмаси тезлик билан тармоқдан узилади. Аммо қобик нолланган ҳимоя сими орқали ерланганлиги сабабли авариявий ҳолатда, яъни қобикга туташув пайдо бўлиш давридан қурилманинг тармоқдан узилишига қадар ушбу ерланишнинг ҳимоя хусусияти ҳимоя ерланиш каби пайдо бўлади.

Нолга улашнинг ишлаш принципи – ҳимоянинг ишлаб кетишини таъминлаши ва шу билан шикастланган қурилмани автоматик равишда тармоқдан узиш имкони бўлган ҳолда ток кучини пайдо қилиш мақсадида қобикдаги туташувни бир фазали қисқа туташувга айлантиришдир (яъни фазали ва нолли симни туташтириш). Ушбу ҳимояга қисқа туташув тоқларидан электр энергеяси истеъмолчиларини ҳимоя қилиш учун улардан олдин қўйиладиган эрувчан предохранителлар ёки максимал автоматлар, истеъмолчини зўриқишдан ҳимояловчи масофада ишга туширишга ва термик релели контактлар мавжуд электродвигателни тўхтатишга мўлжалланган иссиқлик ҳимояси ўрнатилган магнит стартери ва охири бир пайтнинг ўзида қисқа туташув тоқларидан ва зўриқишдан ҳимояловчи комбинацияланган узгичли автоматлар.

Нолга улаш соҳаси – нейтрал ерга мустаҳкам уланган 1000 В уч фазали 4 та симли тармоқлар. Одатда бундай тармоқлар 380/220 В, 220/127 В, ҳамда 660/380 В тармоқларидир.

Ёнғин хавфсизлиги.

Темир йўл транспорти объектларида ёнғинни олдини олиш бўйича назоратни қим амалга оширади?

Темир йўл транспортида Ўзбекистон Республикаси Қонунинг 22-моддаси, ҳамда “Ўзбекистон темир йўллари” АЖнинг харбийлаштирилган кўриқлаш бошқармасининг Низомига асосан “Ўзбекистон темир йўллари” АЖ тасарруфидаги корхоналар, ташкилотлар ва муассасаларида Ёнғинни олдини олиш бўйича профилактик тадбирларни амалга ошириш ва белгиланган ёнғин хавфсизлиги талабларининг бажарилишини назорат қилиш жамиятнинг харбийлаштирилган кўриқлаш бошқармасига юклатилган.

Ёнғин хавфсизлигига жавобгар шахсларнинг жавобгарлиги ва

мажбуриятлари?

Корхона ва муассасаларда ёнғин хавфсизлиги тадбирларини ўз вақтида амалга оширилишига, белгиланган талабда ёнғин хавфсизлиги режимини ушлаб турилишига шу корхона ва ташкилот раҳбарлари жавоб беради. Цехлар, устахоналар, омборлар ва бошқа объектларда ёнғин хавфсизлиги бўйича жавобгарлик, ҳамда уларда ёнғин хавфсизлиги тадбирларини ўз вақтида амалга оширилишига жавобгарлик цех, омбор, устахона бошлиғига юклатилади.

Ёнғин хавфсизлигига жавобгарлар цех, устахона ва омбор ишчи-хизматчиларига ёнғин хавфсизлиги қоидалари ва ёнғин даврида хатти-харакат тартиби тўғрисида тушунча бериши, ишлаб чиқариш технологияси жараёнини хусусиятларини эътиборга олган ҳолда ёнғин хавфсизлиги йўриқномаларини ишлаб чиқаришда иштирок этиши, ушбу йўриқномалар бўйича ишчи-хизматчиларни, муҳандис техник персоналларни ўқитиши, иситгичлар, хаво сўргичлар, элетр ускуналар, электр симларини созлиги назоратини олиб бориб, аниқланган нозозликларни бартараф этиши чораларини кўриши, иш вақти тугаши билан тозалаш ишларини олиб бориб, электр тизими ўчирилишини (навбатчи ёруғликдан ташқари) текшириб туришга мажбур.

Корхона, ташкилот ва муассасалар раҳбарлари ёнғин хавфсизлиги тадбирларини олиб борилишидан ташқари, ёнғин хавфсизлиги ускуналари ва анжомлари билан ўз вақтида таъминланиши, тўғри ишлатилиши ва сақланишига жавобгардир.

Ўз-ўзидан ёниб кетишнинг хавфи ва сабаби нимада?

Ўз-ўзидан ёниш – модда таркибидаги кимёвий, физик-кимёвий ва биологик жараёнлар оқибатида келиб чиққан ёниш жараёни ҳисобланади. Ўз-ўзидан ёниш очик алангага яқинлашиш ва ташқаридан иссиқлик оқими оқибатида келиб чиқади. Оксидланиш (ҳаводаги кислород билан бирикиш) оқибатида иссиқлик йиғилиши, жумладан температурани ошиши атрофдаги муҳитга иссиқликни тарқалиш миқдоридан ошиб кетса ўз-ўзидан ёниш жараёни тезлашади.

Ўз-ўзидан ёнувчи моддалар уч гуруҳга бўлинади:

Ҳаво таъсирида ўз-ўзидан ёнувчи моддалар. Уларга ўсимлик ва хайвон ёғлари, тош ва кулранг кўмир, торфлар, тозалашдан кейинги материаллар, ёғоч қириндилар ва бошқалар киради.

Сув таъсирида ўз-ўзидан ёнувчи моддалар. Уларга кальций карбиди ва ишқор моддалар карбидлари, металли калий, сўндирилмаган оҳак ва бошқалар киради.

Бир-бири билан бирикиши оқибатида ўз-ўзидан ёнувчи моддалар. Бу гуруҳга ҳар ҳил газсимон, суюқ ва қаттиқ оксидловчилар, масалан, кучли оксидловчилар ҳисобланган галогенлардан хлор, бром, фтор ва йод киради. Ацетилен, водород, метан ва этиленнинг хлор билан бирикмаси кундузги ёруғликда ўз-ўзидан ёнади, шу сабабли хлор ва бошқа галогенларни тез ёнувчи моддалар билан биргаликда сақланишига йўл қўйилмайди.

Ёнғин содир бўлганда эвакуация йўлларига қўйиладиган талаблар?

Эвакуация йўллари ва чиқишларни:

- Атериаллар, буюмлар, асбоб-ускуналар, чиқиндилар билан тўсиб қўйиш, ҳамда эвакуация чиқишларни миҳлаб ташлаш;

- Чиқиш тамбурларида уст-кийим, анжомлар ва материаллар сақланадиган жойлар ташкиллаштириш;

- Эвакуация йўлларида одамларни бемалол эвакуациясига тўсиқ бўлувчи остоналар, икки ёққа суриладиган, кўтариладиган, айланадиган эшикларни ва бошқа мосламаларни ўрнатиш;

- Зина остида ёнувчи материалларни сақлаш;

- Девор ва шифтларга, ҳамда эвакуация йўлларининг зинапоя зина майдончаларига пардоз бериш, сиртини қоплаш, бўяш учун ёнувчи материаллардан фойдаланиш;

- Эвакуация мақсадида лифтлар ва эскалаторлардан фойдаланиш;

- Иш вақтида эвакуация йўллари эшикларини кулф билан маҳкамлаш тақиқланади. Ичкаридан бемалол очиладиган кулфдан (калит билан маҳкамланмайдиган) фойдаланиш мумкин.

Эвакуация чиқишлар алоҳида жойлаштирилиши зарур.

Эвакуация чиқишлар 2 тадан кам бўлмаслиги зарур. Ишловчи ходимлар сони 50 кишидан ортмайдиган биноларда битта эвакуация чиқишлари рухсат берилади.

Эшиклар эвакуация йўналиши бўйича очилиши зарур.

Деразаларга панжаралар ўрнатишни ўт-ўчирувчилар билан келишиш зарур. Йўлаклар, вестибюллар, зинапоя панжаралари эшикларида ичкаридан бемалол калитсиз очилишига халақит берувчи кулф бўлмаслиги зарур.

Биноларда технологик, кўргазмали ва бошқа ускуналарни жойлаштиришда лойihalаш меъёрларига асосан зинапоя панжаралари ва бошқа эвакуация йўлларига ўтиш таъминланиши керак.

Одамлар оммавий келадиган биноларда электр энергияси ўчирилиши ҳолатида хизмат кўрсатувчи персоналларда электр фонарлари бўлиши зарур. Фонарлар сони, муассасанинг ўзига хос хусусиятлари, навбатчи персоналлар мавжудлиги, бинода одамлар сонини ҳисобга олган ҳолда, аммо навбатчи персоналларни ҳар бир ходимига бир донадан кам бўлмаган ҳолда, раҳбар томонидан белгиланади.

Одамлар оммавий келадиган биноларда гиламлар, гилам тўшамалари ва бошқа пол тўшамалари полга мустаҳкам маҳкамланиши зарур.

Сизнинг корхонангизда ёнғин хавфсизлиги бўйича огоҳлантириш чора-тадбирлари ўтказилиши?

Корхонада ёнғинларни олдини олиш мақсадида корхона раҳбарининг ёнғин хавфсизлигига жавобгар шахслар тўғрисида буйруғи чиқарилганлиги, ходимлар ёнғин хавфсизлиги қоидалари ва ёнғин содир бўлганда ҳатти-ҳаракати бўйича ўқитилганлиги, чекиш учун жойларни белгиланганлиги ва жиҳозланганлиги, вақтинчалик оловли ва бошқа ёнғинга хавфли ишлар амалга ошириш тартибини, ишларни тугатгандан кейин хоналарни текшириш ва ёпиш тартиби белгиланиши зарур. Электр узатмали машина ва механизм ускуналарининг қобиклари ерга уланган бўлиши, корхона ҳудуди ўз вақтида ёнувчан чиқиндилар, ахлат, қуриган барглари, қуриган ўтлардан тозаланиши ва уларни махсус ажратилган жойларда йиғиб, ўз вақтида олиб чиқиш зарур, корхона ҳудудида ўт-ўчириш машиналарини ўтиши учун 5 метрдан кам бўлмаган бўш йўлаклар ва уларнинг айланиши учун майдончалар бўлиши керак. Маъмурият, санитария-маиший хоналари мавжуд ҳар бир бинода камида 2 та ўт-ўчиргич бўлиши, бинолар ва хоналарни иситиш учун

буғли ва сувли калориферлар ҳамда заводда ишлаб чиқарилган электр иситгичлар ишлатилиши зарур.

Ўт ўчириш моддаси турига қараб қандай ўт-ўчиргичлар мавжуд?

Ишлатиладиган ўт ўчириш моддаларига қараб ўтўчиргичлар сувли (ОВ), кукунли (ОП), а) углекистлота (ОУ); б) хладон (ОХ) газли, кимёвий кўпикли (ОХП) ва ҳаво кўпикли (ОВП) кимёвий, ҳамда комбинацияланган (кўпик, кукун) ларга бўлинади.

Ўт-ўчиргичлардан фойдаланиш ва техник хизмат кўрсатиш бўйича йўриқномада қандай маълумотлар бўлиши керак ва у ким билан келишилади?

Бир турдаги ўт-ўчириш моддаси билан тўлдирилган ўт-ўчиргичларга ташкилот (корхона) маҳаллий давлат ўт-ўчирувчилар ташкилоти билан келишилган ҳолда ишлатиш ва техник хизмат кўрсатиш йўриқномасини расмийлаштиради.

Йўриқномада қуйидаги маълумотлар бўлиши зарур: ўт-ўчиргич маркаси, ўт-ўчиргичнинг асосий параметрлари, ўт-ўчиргичдан фойдаланишда температура даражаси чекловлари, ёнғин вақтида персоналлар хатти-харакати, ўт-ўчиргичларни қўллаш тартиби, қўрикланадиган объектларда асосий тактик усуллар, ўт-ўчирилгандан кейин персоналнинг хатти-харакати, хажми ва ўт-ўчиргичга техник хизмат кўрсатиш даврийлиги, ўт-ўчиргичлардан фойдаланишда ва техник хизмат кўрсатишда техника хавфсизлиги қоидалари.

Ўт-ўчиргичларни текшириш ва синашни ўтказиш муддати?

Ўт-ўчиргичдан фойдаланишдан олдин у ташқи кўриқдан, ўт-ўчиргич жамланмаси, уни жойлаштириш жойи, ўт-ўчиргичдан фойдаланиш йўриқномасини ўқиш имкониятлилиги ва тушунарлилиги бўйича бирламчи текширувдан ўтказилади.

Ҳар йиллик текширув ташқи кўриқ ва жойлашган жойи текширувини ўз ичига олади.

5 йилдан кам бўлмаган муддатда ҳар бир ўт-ўчиргич ва сиқувчи газли балон бўшатилиши, ўт-ўчиргич корпуси ўт-ўчириш моддасидан тозаланиши, ташқи ва ички кўриқ амалга оширилиши, ҳамда ўт-ўчиргич корпусини, ишга тушириш бошчасини, шлангини ва қулфлаш қурилмасини мустаҳкамлигини текшириш учун гидравлик синовдан, герметиглиги текшириш учун пневматик синовдан ўтказиш зарур.

Бир йилдан бир марта кам бўлмаган муддатда сувли ва кўпикли ўт-ўчиргичларни қайта тўлдириш зарур. Кукунли, углекислотали ва хладонли ўт-ўчиргичларни қайта тўлдириш беш йилда бир мартаба амалга оширилади.

Ўт ўчириш қалқонида қандай ўт ўчириш асбоблари бўлиши керак?

Ўт-ўчириш қалқонларида чангаклар, ломлар, болталар, белкураклар, челақлар ва ўт-ўчиригичлар, ҳар бир ўт-ўчириш қалқони олдида эса – қум захираси тўлдирилган кути (сиғими 0,5; 1,0 ёки 3,0 метр куб) ва сув сиғими (ҳажми 0,2 метр кубдан кам эмас) бўлиши шарт.

Маъмурий бино ва иншоотлар, санитар-маиший биноларда ёнғин

хавфсизлиги талаблари?

Маъмурий ва санитария-маиший бинолар ва хоналар худудининг кўринарли жойида чекишни ва очик алангадан фойдаланишни тақиқловчи маълумотлар, ўт ўчириш воситалари жойлашган жой ва ёнғин пайтида одамларни эвакуация йўллари ва чиқиш жойлари кўрсаткичлари осилган бўлиши, шланглар ва айналтиргич билан жихозланган ўт ўчириш кранлари рақамланган бўлиши, жамланган ўт ўчириш қалқонлари, қаватларда 2 тадан кам бўлмаган ўт-ўчиргичлар бўлиши, эвакуация режаси ишлаб чиқилган ва осилган бўлиши, ўт ўчириш гидрантлари соз ҳолатда ва қиш мавсумида ўт ўчиришга мослаштирилган бўлиши, 50 ва ундан ортиқ одамлар бўладиган биноларда камида 2 та эвакуация чиқишлари бўлиши, биноларга ёнғин хавфсизлиги бўйича жавобгар шахслар тайинланиши, ёнғин хавфсизлиги қоидалари ва ёнғин ҳолатида хатти харакатлар қоидалари осилган бўлиши зарур. Кўлбола электр иситкичларидан фойдаланиш, тез ёнувчан моддаларни сақлаш тақиқланади. Маъмурий-хўжалик бинолар автоматик ёнғин сигнализацияси ва ўт-ўчириш тизими билан ускуналанган бўлиши, ёғоч конструкциялар оловдан сақлайдиган бирикма билан ишлов берилиши зарур. Иморатлар, бинолар ва иншоотларнинг ёнғинга қарши тизимлари ва қурилмалари (тутунга қарши химоя, ёнғин автоматика воситалари, ёнғинга қарши сув таъминоти тизими, ёнғинга қарши эшиклар, пардалар, клапанлар, тутун туйнуклари ва бошқа ёнғинга қарши деворлар ва томларда химоя воситалари) доимо соз ва иш ҳолатида сақланиши зарур.

Эшикларни ўзидан-ўзи ёпиш мосламалари соз ҳолатда бўлиши зарур. Ёнғинга қарши ва тутунга қарши эшикларни (мосламаларни) нормал ҳолатда очилиши ва ёпилишига тўсқинлик қилувчи ҳар қандай мосламалар ўрнатиш мумкин эмас.

Бинонинг лойихасига ўзгартириш киритишда, уларнинг функционал вазифалари ўзгарганда ёки янги технологик ускуналар ўрнатилганда амалдаги қурилиш ва технологик лойиҳалари мейёрларининг ёнғин хавфсизлиги талабларига риоя этилиши ва қайта лойиҳалангунга ва қайта қурилгунга қадар мажбурий тартибда ёнғин хавфсизлиги назорати органлари билан келишилиши зарур.

Чердақлар, техник қаватлар ва ертўлалар деразалари ойна билан қопланган бўлиши, уларнинг эшиклари эса ёпиқ ҳолатда сақланиши зарур. Эшикларда қалитларни сақланиш жойи кўрсатилиши зарур. Бинолар ва иншоотларнинг ертўла ва цоколли қаватларининг ёруғлик тешиклари мунтазам равишда ёнувчан чиқиндилардан тозаланиши зарур. Ушбу тешиклар ва ойналарни зичлаб ёпиш мумкин эмас.

Электр токидан (электр қурилмалари, электр ускуналари) ёнғинни олдини олиш хавфсизлик чоралари?

- Шикастланган ёки химоя хусусиятини йўқотган изоляцияли электр ўтказкичлар ва кабеллардан фойдаланиш;
- Шикастланган розеткалар, рубильниклар ва бошқа электр буюмларини ишлатиш;
- Иссиқлик химояси мосламаларисиз, ёнғинни пайдо бўлишини олдини оладиган ёнмайдиган иссиқлик изоляцияли материалли тагликларсиз электр ускуналарини (плиткалар, чойнақлар, дазмоллар) ишлатиш;

- Ностандарт электр иситгич асбобларини ишлатиш, юқори кучланиш ва қисқа туташувдан ҳимояловчи калибрланмаган эрувчан қўшилмалар ёки бошқа қўлбола аппаратлардан фойдаланиш;
- Электр шитлари, электр двигателлари ва ишга туширувчи аппаратлар олдида ёнувчан моддалар ва материалларни жойлаштириш;
- Транзит электр симлари ва кабелларини омборхоналар, ҳамда ёнғин хавфи ва портлаш хавфи бор ҳудудлар орқали ўтказиш;
- Шикастланган розеткалар, рубильниклар ва бошқа электр ўрнатиш буюмларидан фойдаланиш;
- Электр лампалари ва ёритгичларни қоғоз, мато ва бошқа ёнувчан материаллар билан ўраш, ҳамда улардан қалпоғи ечилган ҳолатда фойдаланиш;
- Ёқилган электр иситгичлар, телевизорлар, радио қабул қилгичлар ва бошқаларни назоратсиз қолдириш тақиқланади.

Омборхоналарда ёнғин хавфсизлиги талаблари?

Омборларда ҳар бир омбор хоналарини хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ёнғинни олдини олиш йўриқномалари ишлаб чиқарилади. Уларда бажарилмаса ёнғинга олиб келиши мумкин бўлган махсус қоидалар, ёнғинга хавфли ва портлаш хавфи мавжуд моддалар ва материалларни сақлаш тартиби ва меъёрлари кўрсатилади. Барча омборхоналарда очиқ алангани ишлатиш ва чекиш тақиқланади. Тарқатиш шитлари ва узгич (рубильник) лар омборхоналардан ташқарига чиқарилиши ва метал қутилларда алоҳида турган устунларда ёки ёнмайдиған деворларда ўрнатилиши керак. Очиқ ёритгичларни ёнмайдиған материаллар сақланадиган омборларда, ёпиқ ҳимояланган ёритгичларни эса ёнгил ёнувчан материаллар ҳамда алангаланишга олиб келувчи моддалар сақлашга мўлжалланган омборларда ишлатишга руҳсат берилади. Тахланадиган юклар ва материалларни уларнинг хусусиятларини (ёнувчанлигини, алангаланиш қобилиятини) эътиборга олган ҳолда ажратиш зарур, хавфли юкларни сақлаш учун ички ёнмас деворли секцияларга бўлинган алоҳида омборлар ажратилади. Барча омборхоналар бирламчи ўт-ўчириш воситалари билан таъминланиши зарур.

Юк саройида ёнғин хавфсизлиги талаблари?

Юк саройлари ҳудуди амалдаги ёнғин хавфсизлиги меъёрлари ва қоидаларига жавоб бериши керак: девор билан ўралиши, омборларга, рамплар ва сақлаш жойларига олиб борувчи йўлларга эга бўлиши. Иш турлари бўйича технологик жараённинг юқори ёнғин хавфи билан боғлиқ ходимлар ўқитилган ва йўриқланган бўлиши керак. Юкларни тахлашда уларнинг ёнувчанлик хавфи бўйича хусусиятига риоя этиш ва уларни ҳар бир юк учун ажратилган жойда сақлаш зарур. Юк саройларида ёнғин хавфсизлигини таъминлаш учун чекиш тақиқланади, ишлар тугагандан кейин хоналарни тозалаш ва улардан ёнувчан ишлаб чиқариш чиқиндиларини олиб чиқиш, электр тармоқларини, ёритгичларни, электр ускуналарни ва иситиш асбобларини ва ёруғликни ҳолатини кучли назорат этиш, иш тугагандан кейин барча аланга таъсир этувчи ускуналарни ва ёритгичларни (навбатчилардан ташқари) ўчирилиши зарур. Юк саройларида автомобиллар, автоюклагичлар, юк кўтариш автокранлари, тракторлар ва бошқа механизмларни ёнилғи билан тўлдириш ўт-ўчирилувчилар ташкилоти билан келишилган махсус

ажратилган жойларда амалга оширилиши керак.

Ҳаракат таркибида ёнғинни олдини олиш бўйича оғохлантириш?

Локомотивларда ёнғинни олдини олиш локомотив турига (тепловоз, электровоз), қўлланиладиган ток, ёнилғи турига, локомотивнинг ишлашига тўғри келувчи маҳаллий шароитларга (манёвр йўлларига, ўрмон массиви, чўл ҳудудидаги перегонларга), юк вагонларида ташиладиган юкларни турига боғлиқ ҳолда амалга оширилади. Тепловозлар ва электровозлар углекислотали ўт-ўчиргичлар билан жиҳозланади.

Вагонларнинг ёнғин хавфи вагонлар қуриладиган материаллар турига ва ташиладиган юкларнинг оловга бардошлигига боғлиқ. Кузовнинг металл ва ёғоч қопламалари ораси термоизоляцияли материаллар билан тўлдирилиши, вагонларни иситиш учун ёқилғи қопқоқли махсус қутиларда ёндириш бўлими олдида сақланиши, музлаган қувурларни эритиш учун қиздиришда фақат иссиқ сувдан фойдаланиш, фанералар, ёғоч бўлаклари, дурадгорлик плиталари оловдан ҳимояловчи воситалар билан тўйинтирилиши ва ички қоплама учун оловга бардош берувчи бўёқлардан фойдаланиш зарур. Йўловчи вагонларнинг электр қурилмалари соз ҳолатда бўлиши зарур, йўловчи вагонларда тез аланга олувчи ва энгил ёнувчан моддаларни ташиш тақиқланади.

Юк вагонларида ёнғин хавфсизлигини таъминловчи этиб кузовнинг созлиги, эшиклар ва туйнукнинг зич ёпилиши, вагонларга хизмат кўрсатиш ва кузатишда хавфсизлик режими, битта вагонда ёнғин хавфи мавжуд юкларни аралаштиришига йўл қўймаслик хизмат қилади. Вагонларни сифатли ташишга тайёрлаш бўйича доимий назорат, юк жўнатувчилар томонидан вагонларга юк ортиш ва ташиш қоидаларига риоя этиши муҳим ҳисобланади. Вагонларда носозлик аниқланганда уларни дарҳол бартараф этиш ёки юкларни соз вагонларга кўчиришни амалга ошириш зарур.

Ёниш турлари?

Амалиётда ёниш қуйидаги турларга бўлинади: чакнаш, алангаланиш, ўз-ўзидан аланганланиш ва ўз-ўзидан ёниш.

“Чакнаш” деб ёнувчан моддага аланга ёки қизиган жисмнинг таъсиридан пайдо бўлувчи буғлар ва газларнинг тез, қиска муддатда ўз-ўзидан ёниши айтилади.

“Алангаланиш” деб аланга ёки қизиган жисмнинг таъсиридан пайдо бўлувчи буғлар ва газларнинг барқарор, бирдан аланга олиши айтилади.

“Ўз-ўзидан алангаланиш” деб модданинг очик алангасиз, ташқи қизиш таъсиридан ёниб кетиш жараёнига айтилади.

“Ўз-ўзидан ёниш” деб сақлашда пайдо бўладиган ўзининг экзотермик реакцияларидан материалларда пайдо бўладиган ички қизиш оқибатидаги ёнишга айтилади.

Корхона ишчи ходимининг ёнғин содир бўлганда ҳаракати?

Ёнғин ёки аланга белгилари (тутун чиқиши, ёниш хиди ва ҳоказо) аниқланганда ходим дарҳол ўзининг раҳбари ва телефон орқали 43-675 т.й. (Тошкент шаҳри бўйича), ёки 101 (шаҳарники) телефон рақами орқали ўт-ўчирувчиларга хабар бериши (объект номи, ёнғин пайдо бўлган жой ва

фамилиясини айтиши), ишни тўхтатиши, электр асбоб-ускунасини тармоқдан узиши зарур. Имконият даражасида одамлар эвакуацияси, ўт-ўчириш ва моддий кимматликларни бутлигини сақлаш чораларини кўриши шарт. Ўт-тўчиргичлар ёрдамида ёнғинни ўчиришда керакли хавфсизлик чораларига риоя этиши зарур. Ўт ўчиришга киришиш фақатгина ҳаётига хавф йўқлигида ва ўт-ўчиришнинг ҳар қандай ҳолатида хавфли ҳудудни ташлаб кетиш имконияти бўлганида мумкин.

Кукунли ўт-ўчиргичлар, уларнинг хусусияти ва ишлатиш йўналиши?

Нефт маҳсулотлари, тез ёнувчан суюқлик, қаттиқ ва газсимон ёнувчан моддалар, ҳамда 1000 В остидаги электр ускуналари ёнганда ўчириш учун мўлжалланган. Кукунли ўт-ўчиргичлар ҳавосиз ёниши мумкин бўлган ишқорли материалларни ўчириш учун мўлжалланмаган, (ОП-1,2,3,5,8,10,50,100). Газ босими манбаи ўрнатилган ва босим берилган ўт-ўчиргичлар бўлади. Ўт-ўчиргични ишлатганда кукунни миқдорлаб бериш мумкин. Ёнаётган моддага тегиши билан кислороддан изоляциялайди.

Углекислотали ўт-ўчиргичлар, уларнинг хусусияти ва ишлатиш йўналиши?

Углекислотали ўт-ўчиргичлар ҳавосиз ёнмайдиган ҳар хил моддалар, 1000 В остидаги электр ускуналари ёнганда ўчириш учун мўлжалланган.

Углекислотали ўт-ўчиргичлар ҳавосиз ёниши мумкин бўлган моддаларни (магний, алюминий ва бошқалар) ўчириш учун мўлжалланмаган, (ОУ-2,3,5,8,25). Ишлаш принципи ортиқча босим остида икки оксидли углеродни сиқиб чиқаришига асосланган. Қулфлаш ва ишга тушириш механизми очилиши билан углекислотали газ найча орқали раструбга келиб, суюқлик ҳолатидан қаттиқ ҳолатга –қор шаклига айланади. Температура -50 С дан -70 С га қадар пасаяди. Углекислота моддага тегиб кислороддан изоляциялайди. Таркибига кислород кирган металл ишқорлари, металл ва бирикмалар гидридларини ўчиришга мўлжалланмаган. Углекислота билан музлатиб қўймаслик учун одам устида ёнаётган уст-бошни ўчириш ва металл раструбга тегиниш мумкин эмас.

Ёнғин хавфсизлигининг асосий талаблари?

Ёнғинни олдини олишнинг асосий чоралари барча ходимлар томонидан ёнғин хавфсизлиги талабларига риоя этилиши, ёнғин хавфсизлиги қоидаларини ишлаб чиқиши ва уларнинг бажарилишини назорати, янги қурилиши лойиҳаларида ёнғин хавфсизлиги талабларини бажарилиши, махсус белгиланган жойларда оловга бардош материалларни ишлатиш, объектларни етарли миқдорда ёнғин-техник ускуналар, анжомлар ва бирламчи ўт-ўчириш воситалари билан жиҳозлаш, ёнғин хавфи мавжуд моддалар, материаллар, ёнувчан суюқликлар, ёнғин хавфсизлиги деворлари ва эвакуация йўллари ускуналарини сақланиши, кимёвий моддаларнинг ёнғин хавфлилиги бўйича хоссаларини билиш ва бошқалар кирази.

“Ёнғин хавфи” сигналини, контакт тармоғи яқинида ёнғинни ўчириш қоидалари айтиб беринг?

“Ёнғин хавфи” сигнали битта узун ва иккита қисқа товушлар орқали гуруҳий берилади. Сигнал зарур ҳолларда барча темирйўлчи ходими томонидан берилади.

Контакт тармоғи ёнида ёнғин содир бўлганда бу ҳақда дарҳол поездлар

диспетчерига ёки электр таъминот масофаси ходимларига ва ўт-ўчириш ташкилотига хабар берилади.

Контакт тармоғидан 2 метрга яқин бўлган ёнаётган жисмларни углекислотали, углекислота-бром-этилли, аэрозолли ва кукунли ўт-ўчиргичлар ёрдамида контакт тармоғи симларига ва юқори кучланишдаги линияларга 2 метрга яқинлашмаган ҳолда ўчиришга рухсат берилади. Ёнаётган жисмларни сув, кимёвий, кўпикли ёки ҳаво-кўпикли ўт-ўчиргичлар билан ўчириш, фақат контакт тармоғидан кучланиш ўчирилиб, унинг ерга уланганлигидан кейин амалга оширилсин. Контакт тармоғидан ва юқори кучланишдаги линиядан 7 метр узоқликда ёнаётган жисмларни кучланиш узилмасдан барча ўт-ўчиргичлар ёрдамида, сув ёки кўпик оқими контакт тармоғига 2 метр яқинлашмаган ҳолда, амалга оширишга рухсат берилади.

Саноат хавфсизлиги.

Юк кўтарувчи кранлардан хавфсиз фойдаланишни ташкиллаштириш бўйича асосий қоида ва йўриқномаларни санаб беринг?

- юк ташиш кранларининг тузилиши ва фойдаланиш хавфсизлиги қоидалари (ПУБЭ) (Ўзбекистон Республикаси “Саноатгеоконтехназорат” ДИ);

- кранларнинг ишга техник лаёқати (соз ҳолати), юк кўтариш кранлари ёрдамида бажарилаётган ишларнинг хавфсизлиги, шунингдек кран машинистлари ва стропальщиклари учун кўрсатмалар тўплами. (“Саноатгеоконтехназорат ДИ”);

- қозонхоналар ва юк кўтариш кранлари объектларининг техник назорати ва кўриқдан ўтказиш бўйича қўлланмалар тўплами (“Ўздавтемирйўлназорат” ДИ);

- муҳандис техник ходимлар (МТХ) ва объектларга хизмат кўрсатувчи ишчиларнинг билимини текшириш бўйича қўлланма (“Ўздавтемирйўлназорат” ДИ).

Саноат хавфсизлиги нима дегани?

Саноат хавфсизлиги – бу шахслар ва жамиятнинг хавфли ишлаб чиқариш объектларида авария ва ноҳуш ҳодисалардан ва уларнинг оқибатларидан ҳимояланганлиги ҳолати.

Қайси турдаги юк кўтарувчи машиналарда тузилиши ва хавфсиз фойдаланиш қоидалари (ПУБЭ) қўлланилмайди?

- барча қўл орқали ишлатиладиган мосламаларга.

- грейф ёки ер қазиш қурилмалари билан ишловчи эксковаторларга.

- шахта, дарё, денгизлардаги бандаргоҳларида ўрнатилган юк кўтариш машиналарига (улар учун алоҳида Қоидалар мавжуд)

- труба ётқизувчи ва авто юк ортувчи машиналар, штабелерларга.

- харбийларнинг махсус машиналари.

Янги тайёрланган кран қандай техник ҳужжатлар билан таъминланган бўлиши керак?

- техник паспорт.

- техник таърифи.

- йиғиш бўйича йўриқнома.

- ишлатиш бўйича йўриқнома.

Юк кўтариш кранлари илгагига ТХФҚ (ПУБЭ) талаблари?

- махсус корхоналарда тайёрланади.

- техник паспортга эга бўлади, ўз ўзидан строшларнинг тушиб кетишига йўл қўймайдиган мосламаларга эга бўлади.

- уч тоннадан ортиқ юк кўтаришга мослашган илгаклар бемалол айланиб туриши шарт.

“Хавфли ишлаб чиқариш объектларини идентификациялаш тартиби тўғрисида” Низомда нималар кўрсатиб ўтилган?

Ушбу Низом «Хавфли ишлаб чиқариш объектларининг саноат хавфсизлигини таъминлаш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига мувофиқ хавфли ишлаб чиқариш объектларини идентификациялаш тартиби, принциплари ва шартларини белгилайди.

Грейферга қоидалар талаби?

- грейферда - тайёрловчи завод томонидан ўрнатилган махсус табличкаларда унинг рақами, хажми, ўз оғирлиги ва чўмичда кўтариши мумкин бўлган оғирликлар кўрсатилган бўлиши шарт.

- грейфер конструкцияси тузилишида чўмичнинг ўз – ўзидан очилиб кетишига йўл қўйилмаслиги, шунингдек канатлар блоклар ариқчаларидан чиқиб кетмаслиги керак.

- юкни бир жойдан иккинчи жойга олганда грейфернинг юк кўтариш қобилияти шу юкни синов йўли билан тортиб кўриб аниқланади .

Хавфли ишлаб чиқариш объектларини идентификациялаш ва хавфли ишлаб чиқариш объектларининг идентификация варағи нима дегани?

Хавфли ишлаб чиқариш объектларини идентификациялаш – хавфли ишлаб чиқариш объектларини хавфли ишлаб чиқариш объектлари сифатида эътироф этиш мақсадида хавфли ишлаб чиқариш объектлари белгилари жамини аниқлаш (белгилаш) ва кейинчалик Хавфли ишлаб чиқариш объектлари давлат реестрида ҳисобга олиш, шунингдек бошқа шахсларнинг ҳаёти, соғлиғи ва мол-мулкига ҳамда атроф муҳитга зарар етказганлик учун хавфли ишлаб чиқариш объектларидан фойдаланаётган ташкилотларнинг фуқаролик жавобгарлигини суғурта қилиш тартиб-қоидаси.

Хавфли ишлаб чиқариш объектларининг идентификация варақаси – хавфли ишлаб чиқариш объектлари, шунингдек улардан фойдаланаётган ташкилотларнинг белгилари, типи ва реквизитлари жамини акс эттирадиган ҳужжат.

Темир йўл транспортида хавфли юкларни ташишда хавфсизлик талаблари?

Хавфли юкларга ташиш ёки сақлаш давомида портлаш, касалланиш, захарланиш ёки куйишга ҳамда бошқа юклар, ҳаракат воситаси, иншоатлар ва қурилмаларни шикастланишига сабаб бўлиши мумкин бўлган юклар кирди.

Хавфли юклар юк поездларида ташилади. Йўловчи поездларнинг багаж вагонларида сиқилган ёнмайдиган ва захарли бўлмаган газлар (кислород, сиқилган ҳаво, углекислота ва бошқалар) билан тўлдирилган сиғимлар (балонлар) ни

чегараланган миқдорда ташишга рухсат берилади. Киногасма ва кинофильмларни ҳамда тез ёнувчан суюқликларнинг наъмуналарини йўловчи поездларда, аммо махсус упаковкада ташиш мумкин.

Сиқилган ва суюлтирилган газлар контехназорат талабларига жавоб берувчи ва тегишли юкнинг номи кўрсатилган пўлат балонларда ташилади. Ўз-ўзидан ёнувчи моддалар (рухли чанг, алюмин, упа, магний кукуни), ишқорли металллар (калий, натрий, кальций) маҳкам ёпиқ метал банкаларда ташилади, чунки улар оксидланиш ва ўз-ўзидан алангаланиш даражасигача олиб келувчи иссиқликни ажратиши мумкин, натрий ва калий эса сувни ҳар қандай температурада бемалол парчалаб, ҳаво билан аралашмаси портловчи аралашма ҳосил қилувчи водородни ажратиши мумкин. Хавфли ва енгил ёнувчан юкларни ташишда юк юборувчидан юкни қабул қилиш вақтида юкни упаковкасига, юкнинг хавфлилиги тўғрисида белгиланган белги ва ёрликларига, алоҳида эътибор билан вагонлар ва контейнерларни танлашга, ҳужжатларни тўғри тўлдирилиши (юкнинг хавфлилиги ва енгил ёнувчанлиги тўғрисида штамплар, паналаш (прикрытие) меъёрлари, тепаликдан тушириш тартиби) га, вагоннинг тозалаш ва ювилиш сифатига ва бошқаларга алоҳида эътибор берилади.

Юк кўтариш кранларини йиғиш ва таъмирлаш ишларини олиб бориш тартиби .

Юк кўтариш кранларини йиғиш, реконструкция қилиш ва таъмирлаш ишлари “Саноатгеоконтехназорат” ДИ лицензиясига эга бўлган махсус корхоналар томонидан ишлаб чиқилган лойихалар асосида бажарилади.

Ким ва қанақа ташкилот ОПО (хавфли ишлаб чиқариш объекти) бўйича идентификациялашни амалга ошириш ҳуқуқига эга?

Хавфли ишлаб чиқариш объектларини идентификациялаш саноат хавфсизлиги экспертизаси доирасида хавфли ишлаб чиқариш объектларидан фойдаланаётган ташкилот ёки эксперт ташкилоти томонидан амалга оширилади. Хавфли ишлаб чиқариш объектларида авария юз берган тақдирда бошқа шахсларнинг ҳаёти, соғлиғи ва (ёки) мол-мулкига ҳамда атроф муҳитга зарар етказганлик учун хавфли ишлаб чиқариш объектларидан фойдаланаётган ташкилотларнинг фуқаролик жавобгарлигини суғурта қилиш мақсадида хавфли ишлаб чиқариш объектларини идентификациялаш фақат эксперт ташкилоти томонидан амалга оширилиши мумкин. Хавфли ишлаб чиқариш объектларини идентификациялаш тўғрилиги учун жавобгарлик идентификациялашни амалга оширадиган ташкилотга юкланади.

Юк кўтариш машиналаридаги канатларни маҳкамлаш турлари?

- канатга ковуш ўрнатилган ҳолда уни тўқиш йўли билан.
- учтадан кам бўлмаган қисқичларни ўрнатиш билан.
- куйма, штампланган втулкаларнинг ичига поналаб ўрнатиш йўли билан.
- тез эрийдиган қоришмалар қуйиш йўли билан.

Пайвандлаш йўли билан тайёрланган втулкаларни ишлатиш мумкин эмас.

Канатларни тўқиш усули билан маҳкамлаш пайтида канатларни йўғон толаларини энг кам тешиб ўтказиш сони?

Бу асосан канат диаметрига боғлиқ бўлиб қуйидагича:

- $D=15$ мм – 4 марта
- $D=15$ мм дан 28 мм гача – 5 марта
- $D=28$ мм дан 60 мм гача – 6 марта ва хокозо.

Ҳар бир ўриннинг охириги тешиги симларнинг ярим сони билан бажарилади.

Юк кўтариш машиналари қандай тормозлар билан жиҳозланади?

Кранларнинг юк кўтариш ва стрелани ҳолатини ўзгартириш механизмлари кран ҳаракатланмаган ҳолда доим сиқилган ҳолатда бўладиган ва ҳаракат бошланганда автоматик тарзда очиладиган тормозлар билан жиҳозланган бўлиши шарт.

Бунда юзага келадиган тормозлаш кучи захираси коэффиенти 1,5 дан кам бўлмаслиги керак.

Юк кўтариш машиналари механизмларини автоматик тўхтатишини таъминловчи қурилма ва ускуналар?

- Крюкларнинг охириги кўтарилган ҳолатига, юкни илинган ҳолатида 200 – 300 мм қолганда тўхтатилиши;

- Стрелалик кранларда стрелани охириги кўтарилиш ҳолатини чегараловчи қурилма.

- Юк кўтариш кранлари ва уларнинг тележкаларини релсларда охириги ҳолатларга етмасдан, 1.5 тормоз йўли масофасида автоматик тарзда тўхтатиш учун.

- Бир йўлда ҳаракатланаётган кўприкли, чорпо依лик кранларни бир – бирига урилиб кетмаслигини таъминловчи қурилма.

Кўприкли ва козловой кранларга хизмат кўрсатувчи персонални хавфсизлигини таъминловчи ҳимоя воситалари?

- Кўприкли кранларда уни галереясига чикувчи люкларни қоққоклари очилган ҳолда кранни электр кучланишдан узиб қўйядиган қурилма (электр блокировкалар).

- Кран кабинасига кириш эшигига ўрнатилган электр блокировка эшик очилган пайтида кранни автоматик равишда электр кучланишдан узиб қўяди.

Стрелали кранлар (башняли, автомобиль, темир йўл ва пневмогидракли кранлар) да хавфсизлик қурилмалари?

- ОГП (юк кўтаришни чегараловчи) – кран белгилангандан кўп оғирликдаги юкни кўтарган вақтда уни ағдарилиб кетишни олдини олиш мақсадида ўрнатилган қурилма.

- Стрелалик ҳаракатланувчи кранларни иш жойида ўрнатилганда уларни оғиш бурчагини кўрсатувчи жиҳозлар (оғиш бурчаги 3 градусдан ошмаслиги шарт).

- Кран стреласининг белгиланган чиқиш (вылете) масофасида кўтариш мумкин бўлган миқдоридagi юкни кўрсатувчи жиҳоз.

Юк кўтариш кранларининг иши қай ҳолатларда тўхтатилади?

Арқон (трос) қисилиб қолганида, юк илиш воситалари шикасланганда,

бахтсиз ҳодисалар бўлганда, электр ускуналари носозлигида ва бошқа ҳолатларда.

Юк кўтариш кранларининг бошқариш кабиналари ўрнатилишига юк кўтариш кранлари ТХФҚ (ПУБЭ) нинг талаблари?

- Кўприк типдаги кранлар кабинаси, троллейлар осилган томоннинг қарама – қаршисига ўрнатилган бўлиши шарт.

- Кабинанинг поли металлдан бўлмаслиги, диэлектрик резинали гиламчалар солинган бўлиши керак.

- Кабинани атрофи баландлиги бир метрдан паст бўлмаган тўсиқлар билан тўсилган бўлиши керак.

Кўприк типдаги кранларни саноат биноларида ўрнатишга, шунингдек қурилиш – монтаж ишлари учун ўрнатиладиган кранларни ўрнатишга бўлган талаблар?

- Цехларда кўприк кранлари лоихаларига асосан ўрнатилади, минора ва мобил кранлари қурилиш – монтаж ишларини бажариши учун “Кранлар билан ишлаш ишлаб чиқариш лойихаси” асосида бажарилади.

ТХФҚ (ПУБЭ) нинг рельсли кран ости йўллари тузилишига бўлган талаблари?

- Юк кўтариш машинасининг рельсли кран ости йўллари қурилмалари қуйидаги маълумотларга эга бўлган махсус ташкилотлар ишлаб чиққан лойихасига асосан бажарилади:

- Рельс турлари, шпалларнинг узунлиги ва кесими, улар ўртасидаги оралик масофалар.

- Рельсларни ўзаро ва шпалларга маҳкамлаш услублари.

- Рельслар орасидаги зазор.

- Йўл охиридаги тўхтатиш тўсиқлар конструкцияси.

- Рельс йўлининг ерга улаш қурилмалари.

Саноат хавфсизлиги экспертизаси бу нима?

Саноат хавфсизлиги экспертизаси – экспертиза объектининг унга қўйиладиган саноат хавфсизлиги талабларига мувофиқлигини баҳолаш.

Қандай кўтарма механизмлар назорат органлари томонидан рўйхатга олинади?

- Бошқариш кабиналарига эга бўлган барча юк кўтариш кранлари.

- Кўприк типдаги юк кўтариш қобияти 10 тоннадан ортиқ бўлган, полдан бошқарилувчи кранлар.

- Крюк ва электромагнит билан ишлашга мослаштирилган экскаваторлар.

- Юқоридаги рельс йўлларида ҳаракатланувчи бошқарув кабиналарига эга бўлган электр юк тележжалари.

Юк кўтариш кранларида қандай ёзувлар ва маълумотлар тахтачаси (тунукаси) ўрнатилиши керак?

Юк кўтариш кранларининг кўринарли жойларида ишлаб чиқарган корхона номи ёки унинг маҳсулот белгиси, ишлаб чиқарилган санаси, юк кўтариш

қобилияти, тартиб рақами, хавфсиз фойдаланишга жавобгар устанинг фамилияси, кейинги текширув санаси ва норматив-техник хужжатларга асосан бошқа маълумотлар ёзилган тахтача (тунука) осилган бўлиши керак.

Меъёрда белгиланган фойдаланиш муддати ўтиб кетган юк кўтариш машиналарини рўйхатга олиш тартиби?

- Меъёрда белгиланган фойдаланиш муддати ўтган юк кўтариш машиналари махсус ташкилотлар томонидан махсус кўриқдан ўтказилиб, уни ишлатиш муддати чўзилганлиги, уни ишлатиш хавфсизлигини таъминланганлиги ҳақидаги хулоса асосида рўйхатга олинади. Хулосада кейинги махсус кўриқдан ўтказиш муддати аниқ кўрсатилади.

Юк кўтариш кранларини тўлиқ техник кўриқдан ўтказиш тартиби ва унинг ўтказилиш муддати?

Фойдаланишда бўлган юк кўтариш кранлари қуйидаги муддатда даврий ва техник кўриқдан ўтказилиши керак:

- Қисман – бир йилда бир марта.

- Тўла кўриқдан – ҳар 3 йилда бир марта, камдан-кам ҳолларда ишлатиладиган машиналардан ташқари. Камдан-кам ҳолларда ишлатиладиган юк кўтариш машиналари тўлиқ техник текширувдан 5 йилда бир мартаба ўтказилиши керак.

/ Меҳнат муҳофазаси, техника ва саноат хавфсизлиги бошқармаси бошлиғи в.б.

Р.Р.Асомхужаев

Тузди: Меҳнат муҳофазаси, техника ва саноат хавфсизлиги бошқармасининг меҳнат муҳофазаси ва техника хавфсизлиги бўлими бошлиғи

Б.А.Рахимжонов